

PM Rotel IX (Dnr KS 2020/713)

Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021-2030

Remiss från Göteborgs stad

Remisstid den 31 augusti 2020

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram visar riktningen och är den gemensamma plattformen för kommunens långsiktiga strategiska miljöarbete. Programmet lägger grunden för omställningen till en ekologiskt hållbar stad år 2030 och är kommunens övergripande styrande dokument för arbetet inom den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling. Programmet tar sin utgångspunkt i FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030, de nationella miljömålen, Parisavtalet och de lokala miljöutmaningarna.

Stockholms stad har fått remissen för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har besvarat remissen med ett kontorsyttrande då remissärendet inte kunde hanteras i nämnd på grund av kort remisstid.

Stadsledningskontoret anser att programmet speglar det som förväntas av en kommun i framkant. De lyfter att fler utvecklande arbetssätt för att nå målen skulle stärka programmet samt att behovet av stärkta nationella styrmedel kan lyftas fram mer. De framhåller slutligen att Stockholms stad och Göteborgs stad med fördel kan både ha erfarenhetsutbyte och samverka med andra aktörer för att ge kommuner fler instrument i klimatarbetet.

Miljöförvaltningen anser att målen i programmet ur flera avseenden är mycket ambitiösa, men lyfter ett behov av att tydliggöra programmets betydelse som framtidsdokument för Göteborgs stad. Vidare menar förvaltningen att strukturen på programmet behöver utvecklas och förtydligas. Förvaltningen lyfter också en rad förslag på hur målområden och delmål i programmet kan utvecklas.

Mina synpunkter

Stockholms stad och Göteborgs stad delar flera gemensamma utmaningar i en tid då våra städer behöver söka nya arbetssätt och vägar för att ställa om våra städer till att

bli hållbara. Jag är därför mycket positiv till Göteborgs kommuns förslag till Miljö- och klimatprogram för år 2021-2030. Det är ett ambitiöst program och jag vill i synnerhet lyfta fram de högt satta målen på klimatområdet, inte minst när det gäller konsumtionsaspekten.

En av Stockholms stads stora utmaningar för att nå målet om fossilfrihet är förbränningen av fossil plast i kraftvärmeverken. Därför vill jag, precis som även miljöförvaltningen lyfter i sitt svar, särskilt understryka vikten av att snarast utveckla arbetet med att minska fossila bränslen i avfallsförbränningen som annars med största sannolikhet kommer försvåra det övergripande målet om ett klimatavtryck nära noll. Arbetet med att minska plastens miljöpåverkan kan med fördel även innefatta ett arbete mot spridning av plasticskräp och mikroplast i vatten.

Slutligen skulle jag vilja lyfta fram att våra gemensamma utgångspunkter gör att våra städer har mycket att vinna på samarbete inom miljö- och klimatområdet inom flera områden. Viktiga områden är till exempel klimatområdet och arbetet gällande biologisk mångfald i städer. Genom gemensam samverkan med andra aktörer så som akademi och industri kan vi också skapa ännu bättre förutsättningar att ta oss an klimatomställningens utmaningar och öka våra gemensamma ambitioner för olika miljöaspekter. Jag ser därför gärna ett mer utvecklat samarbete på dessa områden mellan våra städer framöver.

I övrigt hänvisar jag till remissvaren i promemorian.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 19 augusti 2020

KATARINA LUHR

Bilaga

Göteborgs stads miljö- och klimatprogram 2021-2030

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram visar riktningen och är den gemensamma plattformen för kommunens långsiktiga strategiska miljöarbete. Programmet lägger grunden för omställningen till en ekologiskt hållbar stad år 2030 och är kommunens övergripande styrande dokument för arbetet inom den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling. Programmet tar sin utgångspunkt i FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030, de nationella miljömålen, Parisavtalet och de lokala miljöutmaningarna.

Programmet är strukturerat efter tre övergripande mål:

- Naturen – Göteborg har en hög biologisk mångfald
- Klimatet – Göteborgs klimatavtryck är nära noll
- Människan – Göteborgarna har en hälsosam livsstil

Under dessa miljömål är fyra eller fem delmål formulerade och ett antal indikatorer med målvärde till 2030 föreslås.

I syfte att lyckas med omställningen till en ekologiskt hållbar stad 2030 formulerar programmet sju strategier för genomförande:

- Vi agerar som föregångare
- Vi skapar förutsättningar för att leva hållbart
- Vi driver på utvecklingen av cirkulär ekonomi
- Vi arbetar strategiskt med finansiering för ökad takt i omställningen
- Vi driver på utvecklingen för hållbart byggande
- Vi planerar för en grön och robust stad
- Vi driver på utvecklingen av hållbara resor och transporter

Strategierna utgör en plattform för att driva och samordna arbetet med åtgärder inom kommunen och tillsammans utveckla nya lösningar och arbetsätt.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har besvarat remissen med ett kontorsyttrande då remissärendet inte kunde hanteras i nämnd på grund av kort remisstid.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 18 juni 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Enligt kommunfullmäktiges budget 2020 ska Stockholm vara en fossilfri och klimatpositiv stad senast 2040. Staden ska inta rollen som en internationell förebild i det globala miljö- och klimatarbetet. Arbetet för miljö och klimat ska göra tydliga avtryck inom alla politiska områden och stadens egna verksamheter ska gå före för att visa vägen i arbetet för en klimatsmart och hållbar stad.

Stadsledningskontoret finner att Göteborgs Stads remitterade miljö- och klimatprogram till sin struktur är snarlik Stockholms stads *Miljöprogram 2020-2023*. Övergripande mål och delmål definieras med tillhörande indikatorer. Innehållsligt vilar Göteborgs och Stockholms båda program på liknande grund, där FNs och Sveriges miljömål vägs in i de lokala miljöförutsättningarna. Storstäderna i Sverige ligger långt framme i ett internationellt perspektiv, och städer har generellt en viktig roll att spela inte minst när det gäller minskade utsläpp av växthusgaser.

Stadsledningskontoret anser att ambitionerna i Göteborgs stads Miljö- och klimatprogram i huvudsak speglar det man kan förvänta sig av en kommun i framkant. De beskrivna strategierna för genomförandet är tydliga, men en aspekt som skulle kunna stärkas är att ytterligare beskriva vilka utvecklade arbetssätt som krävs för att målen ska kunna nås. Innovation, inköp, kommunikation och samverkan är viktiga arbetssätt som kommuner kan utveckla för högre måluppfyllelse. Behovet av stärkta nationella styrmedel finns beskrivet men skulle kunna tydliggöras än mer. Exempel är lagstiftning som idag hindrar kommuner från att stimulera ny teknik i transportsektorn. Trängselskatt och parkering är områden där lagstiftningen behöver ändras för att möjliggöra en miljödifferiering av beloppen. Stadsledningskontoret anser att Göteborg och Stockholm med fördel skulle kunna utbyta erfarenheter och gemensamt samarbeta med industri och akademi samt gemensamt formera ett påverkansarbete i syfte att ge kommuner fler instrument att arbeta med i klimatomställningen.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att remissen *Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021-2030* anses besvarad med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Miljöförvaltningen

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 juni 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Övergripande synpunkter på innehåll och struktur

Programmet beskriver ett antal mål och delmål, en övergripande text till varje målområde, ett urval indikatorer samt ett kapitel med strategier. I övrigt hänvisar programmet till befintliga styrande dokument. Det är svårt att skapa sig en bild av ambitionsnivån i hela miljöarbetet då det krävs att man parallellt läser berörda styrdokument. Målen är i flera avseenden mycket ambitiösa, särskilt de klimatrelaterade målen. Det borde tydligare framgå att detta är ett betydelsefullt framtidsdokument för Göteborgs stad. En utmärkt vision finns visserligen på sidan åtta, men framhävs inte tydligt. *"Göteborgs Stad ska driva på omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle och vara en av världens mest progressiva städer när det kommer till att förebygga och åtgärda miljö- och klimatproblem"*.

Struktur för mål och indikatorer

Förvaltningen har följande synpunkter på målstrukturen och kopplingen till indikatorerna:

- Det är bra att målnivåer/ambition tydligt framgår i delmålsformuleringar. Detta är dock inte helt konsekvent. Exempelvis framgår i delmål 2.4 att klimatpåverkan från konsumtion ska minska med 90 procent, medan motsvarande målnivå för delmål 2.3 (klimatpåverkan från transporter) inte finns med i målformuleringen utan endast framgår av beskrivningen till målet.
- Bra att programmet presenterar indikatorer både för övergripande mål och för delmålen.
- Bra att indikatorer redovisas tydligt med nuläge och målvärden för att möjliggöra en transparent uppföljning.

- Bra att programmet tydligt visar kopplingen till nationella miljömål och globala hållbarhetsmål.

Struktur för mål och strategier

Indelningen mellan mål och strategier är mer otydlig, där det är oklart vad som motiverar att vissa miljöfrågor endast tas upp som strategier men saknar mål, medan andra tas upp som mål men saknar strategier.

Exempelvis finns tydliga mål om halverad energianvändning och utfasning av fossil energi, men ingen strategi som tydligt kopplar mot detta. Omvänt finns en strategi kring cirkulär ekonomi men inga mål om ökad återvinning, matavfallsinsamling, återföring av näringsämnen etc. Vidare finns en strategi om grön och robust stad, men inga mål om klimatanpassning.

Denna indelning var mer begriplig i det tidigare miljöprogrammet där målen relaterade till en önskad miljö kvalitet medan åtgärdsstrategierna visade vad som behövde göras för att uppnå denna miljö kvalitet.

Detaljerade synpunkter på miljömål och delmål

Miljömål för naturen:

Göteborg har en hög biologisk mångfald

Förvaltningen anser att det är bra att Göteborg har preciserat att staden "ska ha tillräckliga arealer av naturtyper och livsmiljöer med rätt skötsel för att bevara de arter som finns i kommunen och ge förutsättningar för att utveckla ekosystemtjänster." Det går att mäta vilka arter som finns idag och ifall de fortfarande har några noteringar 2030. För att veta huruvida de är "bevarade" krävs dock att populationerna övervakas kontinuerligt, vilket är ett mycket omfattande och resurskrävande arbete. Vikten av att värna den gröna infrastrukturen bör också lyfts i programmet. Kopplingen till vissa av de globala hållbarhetsmål som lyfts som relevanta för målet om biologisk mångfald är lite oklar. Ett exempel är det globala målet "Ingen hunger", liksom "Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt". Stockholm har nyligen tagit fram ett förslag till handlingsplan för biologisk mångfald som är ett tematiskt tillägg till stadens miljöprogram. Planen konkretiserar vad som ska göras, och vem som ansvarar för genomförandet. Planen är för närvarande på extern remiss. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har även fått i uppdrag att ta fram stadsdelsvisa åtgärdsprogram. Stockholm ser gärna ökat samarbete med Göteborg i detta kommande arbete.

Delmål 1 Naturen:

Göteborgs Stad sköter och skyddar arters livsmiljöer så att naturvärdena utvecklas

Förvaltningen anser att detta är ett mycket ambitiöst delmål. I programmet står att Göteborg tagit fram 23 kategorier av ansvarsbiotoper, som samtliga ska vara både inventerade och skyddsbedömda till 2025. På kommunal mark har >2700 ha av dessa biotopkategorier identifierats. Förvaltningen konstaterar att det blir en stor utmaning att utveckla skötseln för dessa ytor. Det är klokt att Göteborg väntar med att sätta upp målvärden innan inventeringen är klar.

Delmål 2 Naturen:

Göteborgs Stad arbetar för renare hav, sjöar och vattendrag

Programförslaget lyfter en rad utmaningar som behöver hanteras; dagvatten, punktkällor, behovet av att separera dagvatten från avloppsvatten, markanvändning och behovet av ett samlat förebyggande uppströmsarbete med andra kommuner. Stockholm delar denna bild av

åtgärdsbehov, men vill även lyfta fram behov av att förbättra den hydromorfologiska statusen.

Förvaltningen anser att problemet med spridningen av plast bör uppmärksammas mer i programmet. Plastfrågan har fått mycket högre prioritet i vattenvårdsarbetet i Stockholm utifrån det faktum att skräp är ett stort problem i stadens vatten. Stockholms stad har till exempel nyligen antagit en handlingsplan för mikroplast.

Stockholm delar Göteborgs uppfattning om behovet av mer detaljerad bild (jämfört med de som finns i Vattenmyndigheternas regionala åtgärdsprogram) av åtgärdsbehov för att kunna föreslå åtgärder. Stockholms vattenförvaltningsarbete innefattar därför att, i samverkan med övriga kommuner inom avrinningsområdet, ta fram lokala åtgärdsprogram, en för varje vattenförekomst. Dessa utgör grund för det fortsatta operativa förvaltningsövergripande åtgärdsarbetet i staden.

Synpunkter på indikatorer:

Stockholm har valt att använda följande indikatorer i miljöprogram 2020-2023:

- Andel vattenförekomster som följer miljö kvalitetsnormerna för ekologisk status
- Andel vattenförekomster som följer miljö kvalitetsnormerna för kemisk status
- Andel vattenförekomster som har god eller hög status beträffande näringsämnen

Stockholm har valt att slå ihop de enskilda parametrarna inom målet god ekologisk status till en indikator "god ekologisk status". Detta eftersom det finns en mängd biologiska parametrar att ta hänsyn till vid bedömningen av den ekologiska statusen. Att lyfta ut enskilda parametrar kan ge en tydligare bild av utvecklingen men det är samtidigt viktigt att kunna följa och redovisa helheten dvs. om god ekologisk status uppnås.

Stockholm har även valt att ha med indikatorn "god kemisk status" och saknar denna i Göteborgs programförslag. Vi noterar att Göteborg föreslår indikatorerna "Bräddad mängd spillvatten" och "Utsläpp av BOD, kväve och fosfor från Ryaverket totalt och per ansluten person". Detta är bra indikatorer för att följa utvecklingen mot att nå god status för vatten till 2027, framför allt vad gäller näringsämnen.

Delmål 3 Naturen:

Göteborgs Stad ökar den biologiska mångfalden i stadsmiljön

Det är bra att det finns ett mål som riktar sig till natur i stadsmiljö. Möjligen är det lite otydligt var gränsen går mellan det som omfattas av delmål 1 och vad som omfattas av delmål 3, dvs. var gränsen går för natur i stadsmiljö kontra övrig naturmark. En indikator under delmål 3 är t.ex. "Andel grönytor som Göteborgs Stad äger inom blandad stadsbebyggelse som har skötselplan för biologisk mångfald (fördelat på natur, park, kvartersmark)" vilket kan tolkas som att det är mer än den bostadsnära naturen som omfattas av delmål 3. Förslaget om att konkretisera vad som ska göras i form av metoder och verktyg är bra.

Delmål 4 Naturen:

Göteborgs Stad minskar vår påverkan från inköp på biologisk mångfald

Det är mycket bra att programmet innehåller ett mål om inköp kopplat till biologisk mångfald. Att ställa krav i upphandling för att på så sätt kunna påverka den biologiska mångfalden utanför kommunens gränser är ett viktigt verktyg för att nå målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen. Fokus ligger på att utveckla indikatorer för uppföljning och det framgår inte tydligt vilka krav som kan ställas vid inköp och vad/vilka områden man ska

fokusera på. För att målet ska kunna nås behöver arbetet sannolikt preciseras i vidare utredningar.

Miljömål för klimatet

Göteborgs klimatavtryck är nära noll

Förvaltningen anser att det är positivt att Göteborgs stad i sitt miljö- och klimatprogram utgår från Parisavtalet och den globala utsläppsminskning som behövs göras. Även om det kan poängteras att det är en svår uppgift att fördela utsläppsminskning mellan länder och städer på ett rättvist sätt. Gällande Miljömål för klimatet anser förvaltningen att målen och strategierna är ambitiösa. Förvaltningen konstaterar att omfattande åtgärder och omställning av samhället kommer att krävas för att nå målen.

Göteborgs klimatavtryck årligen ska minska med minst 7,6 procent till 2030 med sikte på att så snabbt som möjligt nå nollavtryck. Förvaltningen anser att det är positivt att miljö och klimatprogrammet har ett ambitiöst mål men konstaterar det är en stor utmaning att ta fram åtgärder för att nå detta mål. Förvaltningen saknar en analys av exempel på konkreta åtgärder som behövs för att klara detta mål.

Förvaltningen anser att det är positivt att Göteborgs stad ska arbeta för att möjliggöra och applicera tekniker för koldioxidinfångning även om fokus ligger på att minska utsläppen. Stockholms stad har bedömt att det kommer finnas kvarvarande utsläpp (2040) från bl.a. avfallsförbränning och flyg som kommer att behöva kompenseras för, t.ex. genom koldioxidinfångning. Förvaltningen saknar en mer ingående beskrivning av Göteborgs stads potential, mål och åtgärder för koldioxidinfångning i miljö- och klimatprogrammet.

Delmål 1 Klimatet:

Göteborgs Stad halverar energianvändningen per invånare Förvaltningen anser att det är bra att det finns med delmål om minskad energianvändning i miljö- och klimatprogrammet då detta är kopplat till både klimatpåverkan och resurshushållning. Gällande indikatorn för total primärenergianvändning per invånare anser förvaltningen att kopplingen mellan primärenergi och minskade klimatutsläpp behöver tydliggöras. Är klimatutsläpp kopplat till primärenergianvändning? T.ex. torde förnybar el med hög primärenergifaktor kunna resultera i mindre utsläpp än fossilbaserad fjärrvärme med en lägre primärenergifaktor.

Förvaltningen anser även att om primärenergifaktorer ska användas bör dessa kontinuerligt uppdateras samt anpassas till respektive anläggning.

Delmål 2 Klimatet:

Göteborgs Stad producerar enbart energi av förnybara källor

Förvaltningen anser att det är positivt att miljö- och klimatprogrammet inkluderar ett mål om att Göteborgs stad producerar enbart energi från förnybara källor. I målet ingår enbart anläggningar som ägs till 100 procent av Göteborgs stad. Därmed ingår inte avfallsförbränningen där cirka 40 procent av utsläppen idag är från fossilt avfall. Förvaltningen anser att det är viktigt att åtgärder vidtas för att även minska mängden fossilt avfall som går till förbränning. Stockholms stad bedömer att det kommer finnas kvar en betydande mängd fossilt avfall 2030.

Delmål 3 Klimatet:

Göteborgs Stad minskar klimatpåverkan från resor och transporter

Förvaltningen anser att förslaget skulle tjäna på att presentera strategi, mål och indikatorer för transporter på en och samma plats i miljö- och klimatprogrammet. Det är också svårt att ta

ställning till mål och tillvägagångssätt då förslaget inte innehåller detaljer. Därtill tas flera målnivåer fram under tiden då förslaget är på remiss.

Förvaltningen anser att målen är ambitiösa vilket är i linje med den övergripande strategin: "Vi i Göteborgs stad ska driva på omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle och vara en av världens mest progressiva städer när det gäller att förebygga och åtgärda miljö- och klimatproblem." Målen i förslaget är mer ambitiösa än de i Stockholms klimathandlingsplan.

En brist i programmet är att inte finns angivet vilka åtgärder som ska genomföras för att förverkliga målen. I bilagan finns indikatorer för mål, där exempelvis vägtrafikarbete är en indikator på måluppfyllelse. Det framgår dock inte vilken nivå som medger att målet är uppfyllt, varken för år 2023 eller 2030.

Som jämförelse kan nämnas att Stockholms stads klimathandlingsplan listar specifika åtgärder och ansvariga nämnder och bolag för utsläppsminskningar till år 2023 (med det långsiktiga målet om ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm år 2040).

Delmål 4 Klimatet:

Göteborgs Stad minskar vår klimatpåverkan från konsumtion med 90 procent

Förvaltningen är positiv till att delmålet inkluderar minskning av växthusgasutsläpp från inköp av inventarier, material och tjänster i Göteborg ur ett livscykelperspektiv. Samtidigt konstateras att delmålet är utmanande. Det kräver att produkter med mycket låga fossila utsläpp finns tillgängliga 2030. Förvaltningen anser även att det utöver att minska utsläppen för nya produkter är viktigt att minska nyproduktionen, t ex genom att dela, hyra och återanvända produkter samt införa åtgärder för att förlänga livslängden för redan befintliga produkter/material. En utmaning är även att få fram tillräckligt underlag för att ta fram basåret och för att kunna följa upp indikatorn. För att stimulera arbetet bör även ett målvärde tas fram för utvärdering 2025, då 2030 kan upplevas vara avlägset.

Växthusgasutsläppen från byggnation och drift under byggnaders livslängd är stora. Förvaltningen anser därför det är bra att delmålet även inkluderar detta. Det kan dock konstateras att även detta område är mycket utmanande och till stor del utanför stadens rådighet. Det är tveksamt om en minskning med 90 % till 2030 ens kan nås med bästa tänkbara teknik.

De/mål 5 Klimatet:

Göteborgs Stad serverar 100 procent miljömåltider

Stadens eget koncept miljömåltider innebär att flera miljöaspekter beaktas vilket är angeläget för att främja och balansera dessa. Förvaltningen saknar dock tydliga definitioner i programmet av vad miljömåltider innebär, och hur de ska följas upp. Det vore intressant om Göteborg redovisar andelen miljömärkta råvaror och mängden matsvinn, samt utvidgar uppföljningen till att inkludera växthusgasutsläppen från inköpta livsmedel och per serverad portion.

Miljömål för människan

Göteborgarna har en hälsosam livsmiljö

I programmet står att "Vägtrafiken är den största utsläppskällan till luftföroreningar och främsta orsaken till buller utifrån ett hälsoperspektiv. Därför behöver gång, cykel och kollektivtrafik prioriteras i stadens planering och förvaltning". Vidare anges att "Målvärde för PM 10 tas fram under remissperioden." Förvaltningen föreslår istället formuleringen: Halten PM 10 ska klara miljömålet frisk luft. Ytterligare en synpunkt är att det inte finns någon indikator kopplat till buller.

En generell synpunkt på programmet är att det blir otydligt när det finns indikatorer för samma sak på olika ställen. För luftkvalitet finns till exempel indikatorer under miljömålet "Göteborgarna har en hälsosam livsmiljö" och under delmålet "Göteborgs Stad säkrar en god luftkvalitet för göteborgarna". Förvaltningen anser att det vore bättre att samla indikatorerna under respektive delmål.

Delmål 1 Människan

Göteborgs Stad slutar använda skadliga ämnen

Förvaltningen anser att genom att det här delmålet placeras under rubriken Människan begränsas dess syfte betydligt. Många skadliga ämnen är inte i första hand risker för människan utan för ekosystemen. Kanske borde andra begrepp användas som inte bygger på åtskillnaden mellan människa och natur.

Förvaltningen har också synpunkter på själva delmålet formulering. Att tala om att både utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ska fasas ut är inte i linje med miljökvalitetsmålet giftfri miljö eller med Göteborgs egen kemikalieplan. Tanken med att skilja på de två är just att peka ut ämnen som på grund av sina egenskaper inte ska användas alls (utfasningsämnen) och skilja dessa från ämnen som behöver observeras särskilt och hanteras så att riskerna minimeras (prioriterade riskminskningsämnen). Det effektivaste sättet att minska riskerna är förstås att sluta använda ämnena, men dels är detta i många fall svårt då det inte finns några bra alternativ (även miljömärkta tvätt- och maskindiskmedel innehåller i allmänhet prioriterade riskminskningsämnen), dels förskjuter det fokus från de ämnen som *verkligen* bör fasas ut. För de prioriterade riskminskningsämnena bör fokus vara just att minska riskerna: förvara dem säkert, se till att personalen vet hur de ska hanteras, förebygga spridning till omgivningen etc. Skrivningen i delmålet - inte minst rubriken - missar denna skillnad i risk, och verkar inte ta hänsyn till att kemikalier (även "skadliga" sådana) fyller en funktion i samhället. Förvaltningen anser att alla farliga kemikalier inte kan bytas ut mot helt ofarliga ämnen.

Samtidigt lämnas många problemområden ohanterade i programmet. Det nämns i förbigående att delmålet även gäller kemiska ämnen i varor, men inget om hur staden ska jobba på det området. I Göteborgs kemikalieplan finns en lista på prioriterade varutyper och en viss vägledning om vilka krav som ska ställas på dessa. Dessutom sägs där att för andra varor ska information om innehåll av vissa ämnen efterfrågas från leverantörer.

För byggmaterial (som är ett av de prioriterade områdena) finns välutvecklade system för information om kemikalieinnehåll som kan användas för att välja och dokumentera bygg- och anläggningsmaterial. Göteborgs stads förvaltningar och bolag använder i likhet med Stockholm sedan länge Byggvarubedömningen. Ett ambitiöst arbete för giftfria förskolor pågår. Förvaltningen anser att en hänvisning till dessa åtgärder eller motsvarande vore ett rimligt sätt att bredda delmålet fokus till att inte enbart handla om kemiska produkter. Användandet av Byggvarubedömningen skulle kunna beskrivas lika detaljerat som Chemsoft, att alla bygg- och anläggningsprojekt ska använda det, att uppföljning av avvikelser ska göras etc.

Även om ett arbete redan är igång på flera områden finns det utvecklingsbehov som Stockholm gärna jobbar tillsammans med Göteborg med. Kraven på olika varugrupper behöver alltid utvecklas, Byggvarubedömningen behöver dels utvecklas med fler anläggningsprodukter och dels behöver användningen sannolikt breddas till fler verksamheter i Göteborg likaväl som i Stockholm. Och den ständigt aktuella frågan om uppföljning behöver hanteras för att säkerställa att levererade varor överensstämmer med ställda krav och för att kvantifiera effekten av kraven. Dessa utmaningar borde kunna beskrivas i miljöprogrammet likaväl som arbetet med substitution av kemiska produkter.

Ambitionen att inkludera entreprenörer i Chemsoft är ytterligare ett sådant utvecklingsområde som Stockholms stad gärna samarbetar kring. Staden har utvecklat en

lösning för entreprenörinlogg så att förvaltningar och bolag kan låta sina entreprenörer redovisa sina kemikalier där. Möjligheten kan också användas av t ex fristående förskolor.

Förvaltningen anser att en sådan föreslagen breddning av den beskrivande texten av delmålet innehåll, som bättre motsvarar rubrikens breda ambition, gör också att fler nyckelaktörer bör inkluderas - alla byggande och anläggande förvaltningar och bolag till exempel.

Delmål 2 Människan:

Göteborgs Stad säkrar en god luftkvalitet för göteborgarna Förvaltningen anser att området luftkvalitet skulle behöva utvidgas i förslaget till program. Förvaltningen bedömer att miljömålet för NO₂ med avseende på timmar borde vara svårare att klara än miljömålet för årsmedelvärde. Göteborg föreslås därför ha som mål att klara miljömålet för timmar NO₂ istället för årsmedelvärde.

Förvaltningen ställer sig frågande till varför programmet inte har något delmål för partiklar (PM₁₀) som bedöms vara mer hälsofarligt än kvävedioxid. Detta med anledning av att programmet innehåller indikatorer för både kvävedioxid och partiklar (PM₁₀).

Angående miljözoner anser förvaltningen att det är lite oklart om dessa avser såväl miljözon 1 (tungt fordon), miljözon 2 (lätta fordon/personbilar) samt miljözon 3 (bilfria zoner). Bilfria zoner omnämns också i programmet. Göteborg har Miljözon 1 för tungt fordon men det är oklart om man avser att även införa miljözon 2 för lätta fordon?.

Delmål 3 Människan:

Göteborgs Stad säkrar en god ljudmiljö för göteborgarna

På flera ställen i programmet betonas en strävan att Göteborg ska vara en grön stad där ekosystemtjänster nyttjas. Dessa ambitioner kan enligt förvaltningen med fördel kopplas till ljudkvalitet. Stockholms stad har tagit fram en handbok, *Gröna lösningar för bättre ljudmiljö*. I handboken beskrivs hur man med rätt utformning av de gröna åtgärderna även kan erhålla stora förbättringar av ljudmiljön. Dessa möjligheter och liknande synergieffekter bör lyftas fram i programmet.

Tre delområden pekas ut både i text och med beskrivna indikatorer: förskolegårdar, bostäder med ljuddämpad sida och rekreationsområden. Förvaltningen har följande synpunkter:

1. Beträffande förskolor bör även grundskolor ingå. Skyddsvärdet vid skolor är minst lika stort. Det anges att bullerregn kan göra det omöjligt att nå ned till 50 dBA på vissa förskolegårdar och att målvärdet därför satts till 80 % av förskolorna. Men vid förekomst av bullerregn kan lokala avskärmningar och absorberande material vara en möjlighet, så att åtminstone avgränsade delar av utemiljön vid varje skola/förskola uppfyller målvärdet 50 dBA.

2. Ljuddämpad sida vid bostäder är en viktig parameter, men främst en fråga vid nyproduktion. I befintlig miljö finns begränsade möjligheter att förbättra den ljuddämpade sidan. Där är det viktigare att förbättra inomhusmiljön i bostadsrum genom ljudreducerande fasadåtgärder eller tyst uteplats genom avskärmning, absorberande material och liknande.

3. För rekreationsområden bör det definieras hur stor del av berört område som ska uppfylla 50 dBA. Det är ofta inte möjligt, och inte alltid relevant, att nå målvärdet i alla delar av ett område och det kanske räcker att de mest attraktiva delarna uppfyller den nivån. Det bör även övervägas om ekvivalentnivåvärdet kan uttryckas för dag-kväll istället för dygn.

Delmål 4 Människan:

Göteborgs Stad säkrar närheten till grönområden och nyttjar ekosystemtjänster

Förvaltningen anser att det är positivt att Göteborgs stad i programmet lyfter fram grönyrtornas betydelse ur en rad aspekter i stadsmiljön, samt betydelsen av närhet till dessa. Inte minst coronapandemin har visat hur viktigt det är att människor lätt kan ta sig ut i naturen från sin bostad. Förvaltningen anser vidare att det är riktigt att prioritera bostadsnära natur samt förskolors utemiljö. Det finns mycket forskning som visar hur viktigt det är att barn har en grön och stimulerande utemiljö på förskolegårdarna, eftersom det är där de tillbringar mycket av sin tid. Närhet till parker och grönområden är ett viktigt komplement, men kan inte helt ersätta en bra förskolegård.

Synpunkter på indikatorer:

Förvaltningen anser att det är lite oklart vad de olika procentsatserna står för under "Nuläge", det vore mer pedagogiskt att också ange tex nuläge för friyta uttryckt i kvadratmeter per barn. För indikatorn tillgång till grönområde är det positivt att ange att grönområde ska vara större än 0,2 hektar. För denna indikator är det ambitiöst att sätta målvärde till "nära 100 procent" till år 2030.

Synpunkter på strategier

Förvaltningen anser att tanken med att komplettera målen med strategier är god. Det finns dock anledning att se över strukturen på dokumentet, så att strategierna kopplas tydligare till mål och delmål.

Såväl strategin om hållbart byggande som den om cirkulär ekonomi skulle med fördel kunna tala mer specifikt om farliga ämnen. I det första fallet genom att förtydliga att strategin innebär att använda miljöbedömningssystem för att fasa ut miljö- och hälsoskadliga ämnen och välja material med bättre miljöprestanda. Och i det senare genom att betona att Göteborgs Stad ska verka för giftfria kretslopp och fasa ut miljö- och hälsoskadliga ämnen- dels genom att undvika att återcirkulera material som innehåller sådana ämnen, dels genom att undvika dem vid nyinköp för att möjliggöra framtida recirkulering.

Förvaltningen anser att det saknas en strategi för upphandling och inköp. Det nämns på många olika ställen i programmet men det skulle behövas en övergripande analys av hur verktyget ska användas för att nå alla dessa mål. Upphandling ses ofta som en lösning på många olika utmaningar inom hållbarhetsområden men är ett komplext verktyg som kräver specialistkompetens för att kunna användas så att målen uppnås. Därför är det mycket viktigt att definiera roller och ansvarsfördelning kring detta i organisationen. För att arbetet ska bli effektivt och stabilt behövs också strategier för hur marknadsanalyser, uppföljning och vägledning vid inköp utförs.

Strategi: Vi agerar som föregångare

Förvaltningen anser att Göteborgs stad har ett bra upplägg för genomförandet av miljö- och klimatprogrammet genom att ett antal strategier har formulerats för arbetet. Stockholms stad delar flera av de utmaningar som Göteborgs stad står inför i nya programmet. Ett regelbundet kunskaps- och erfarenhetsutbyte om åtgärder, beräkningar och indikatorer till de delmål som miljöförvaltningen har kommenterat i remissvaret skulle gynna kommunernas miljö- och klimatarbete.

Strategi: Vi skapar förutsättningar för att leva hållbart

Förvaltningen anser att det är positivt att Göteborg tar en aktiv roll i omställningen till ett hållbart samhälle, dels genom att föregå med gott exempel och ställa om stadens egna verksamheter och dels genom att underlätta för övriga lokala aktörer och invånare att ställa om. Genom att inkludera även de som arbetar i och besöker Göteborg (men bor i andra kommuner eller länder) kan påverkan växlas upp och spridas. Med invånare bör en öppen diskussion om det goda livet och en hållbar livsstil föras för att få fram en mångfald lösningar då det finns flera hållbara livsstilar. En viktig förutsättning för att ställa om är att ha nära

samverkan och samspel med de industrier, företag och investerare som vill satsa på ett hållbart Göteborg. Även satsningar på kunskapslyft och empirisk forskning samt stimulans till både existerande och nya aktörer kring delningsekonomi kan främja utvecklingen.

Strategi: Vi driver på utvecklingen av cirkulär ekonomi

Förvaltningen anser att det är positivt att Göteborg aktivt ska verka för utvecklingen av en cirkulär ekonomi. Ett nära samarbete med näringslivet och akademi bör skapas för att åstadkomma cirkulära lösningar lokalt som förebygger och minimerar resursanvändningen, undviker gifter och tar vara på restprodukter.

Det är även nödvändigt att minska den totala resursanvändningen för att minska miljö- och klimatpåverkan och främja en rättvis fördelning av naturresurser och ekosystemtjänster med andra länder och framtida generationer. Göteborg bör även aktivt driva på arbetet med delningsekonomi nationellt och internationellt tillsammans med andra städer då det är där regleringar och andra ekonomiska styrmedel påverkar marknadslösningar och produktionsförutsättningar.

Strategi: Vi arbetar strategiskt med finansiering för ökad takt i omställningen

Att ställa om till ett hållbart samhälle inom alla de målområden som tas upp i miljöprogrammet kommer att kräva resurser och det är bra att miljöprogrammet lyfter fram detta. För att hela organisationen ska ställa om krävs sannolikt även utbildning och tydliga anvisningar kopplat till miljöprogrammet. Att söka EU-bidrag och nationella bidrag är ett viktigt tillskott i omställningen, men det är även viktigt att kommunerna arbetar för att rymma omställningen inom ramen för kommunfullmäktiges budget för att åstadkomma en uthållig och långsiktig finansiering.

Strategi: Vi driver på utvecklingen för hållbart byggande

Förvaltningen anser att ambitionerna är bra, men saknar mer konkreta åtgärder. Förvaltningen anser att följande mening är otydlig: "Andra städer arbetar till exempel med färdplaner, i samverkan med externa aktörer, som en möjlig väg framåt."

Strategi: Vi planerar för en grön och robust stad

Förvaltningen anser att Göteborgs stad har en ambitiös strategi för att utveckla stadens grön-blå kvaliteter som en del av stadens arbete med klimatanpassning. Det är positivt att strategin framhåller att detta ska ske i alla planeringsskedet, så att det inte främst måste hanteras i detaljplaneringen. Det är bra att strategin tar upp att målkonflikter och suboptimering av lösningar motverkas genom att ekosystemtjänster integreras i alla planeringsskedet. Detta är särskilt viktigt i stora stadsutvecklingsområden med hög exploateringsgrad och åtföljande brist på mark för blå-gröna lösningar.

Strategi: Vi driver på utvecklingen av hållbara resor och transporter

Förvaltningen anser att strategin innehåller ett antal intressanta och relevanta arbetsområden för att uppnå målet. Exempelvis ska styrmedel som trängselskatt bidra, samt en elektrifierad transportinfrastruktur.